VNS 7/2024 vp
Ilmastoasiantuntija Edda Sundström
Toiminnanjohtaja Tapani Veistola
Suomen luonnonsuojeluliitto ry
Kirjallinen asiantuntijalausunto
YmV 11.2.2024

Lausuntopyyntö: Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta

Suomen luonnonsuojeluliitto kiittää maa- ja metsätalousvaliokuntaa lausuntopyynnöstä ja toteaa seuraavaa:

Agenda 2030:n tavoitteita ja niiden toimeenpanoa tulee tarkastella maakohtaisesti. Tavoitteiden tärkeys ja kiireellisyys on suhteutettava kunkin maan keskeisimpiin ekologisiin, sosiaalisiin, poliittisiin ja taloudellisiin haasteisiin.

Toimeenpanon tilannekuva Suomessa

Kestävyyden lähtökohtana on oltava planetaariset rajat. Suomessa ilmastotavoitteet ovat uhattuina. Uhanalaisten lajien ja luontotyyppien uhanalaistuminen eli luontokato jatkuu maassamme, mitä ei ole selonteossa riittävästi todettu. Vetemme eivät ole hyvässä kemiallisessa tilassa, eivätkä varsinkaan meren ja jokien osalta myöskään hyvässä ekologisessa tilassa.

Luonnonvarojen kulutus ylittää ekologisesti kestävän tason ja kiertotalouden kehittymättömyys Suomessa on tuotu hyvin esille selonteossa.

Suomessa kulutetaan selvästi enemmän raaka-aineita kuin EU-maissa keskimäärin. Taloutemme on paljolti materiaali-intensiivinen, kun taas resurssitehokkuus sekä kiertotalousaste ovat matalia. Puhtaan siirtymän nimissä hallitusohjelma haluaa kuitenkin mm. merkittävästi lisätä ja nopeuttaa uusien kaivoshankkeiden avaamista Suomessa ja EU:ssa. Riskinä on, että kuvitellaan siirtymän pois fossiilisista olevan mahdollista ainoastaan muuttamalla energian lähdettä tai käyttövoimaa. Kuitenkin tiedossa on, että maa- ja kallioperän mineraali- ja malmivarat eivät riitä akkuteknologian tarpeisiin globaalisti tai edes Euroopan laajuudessa, mikäli luonnonvarojen kulutusta ei olennaisesti ja radikaalisti vähennetä.

Nyt tulisi tehostaa Suomen kansainvälistä edelläkävijyyttä kiertotaloudessa ja sen potentiaalia luoda uutta työtä ja liiketoimintaa. Myös puun käytön jalostusasteen nostaminen on tärkeä päämäärä. Näiden tavoitteiden edistämiseksi tarvitaan kuitenkin konkreettisia toimia.

Suomessa ovat kansalaisten ympäristöoikeudet olleet kansainvälisesti hyvällä tasolla. Nyt kuitenkin uudessa rakentamislaissa poistettiin järjestöiltä vaikutusmahdollisuuksia ennennäkemättömällä tavalla.

On tärkeää huomioida tavoitteiden kytkökset toisiinsa. Toimettomuus ympäristön ja ilmaston suojelemiseksi voi kostautua moninkertaisesti esimerkiksi taloudessa ja turvallisuudessa.

Toimettomuus ilmaston saralla aiheuttaa talous- ja turvallisuusuhkia

Kuten selonteossa todetaan, ilman merkittäviä lisätoimia Suomi ei saavuta omaa ilmastoneutraaliustavoitettaan tai EU-velvoitteitaan. Keskeinen syy tähän on maankäyttösektorin nielujen romahtaminen. Kansallisen hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen edellyttää lisätoimia maankäyttösektorilla sekä muilla sektoreilla, mutta hallitus ei ole ryhtynyt vielä tarvittaviin toimiin.

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen ei tuo Suomelle pelkästään ympäristöhyötyjä, vaan myös valtavia taloudellisia mahdollisuuksia. Vihreä siirtymä houkuttelee investointeja ja luo kestäviä työpaikkoja. Ympäristökriisien ratkaiseminen on taloudellisesti välttämätöntä. Epäjohdonmukainen ilmastopolitiikka taas heikentää uusien investointien edellytyksiä.

Talouspoliittisen neuvoston raportti osoittaa, että hiilinielujen romahtaminen muodostaa merkittävän finanssipoliittisen riskin, sillä Suomi voi joutua ostamaan hiilinieluyksiköitä muilta EU-jäsenmailta. Metsien hiilinielun väheneminen johtuu mm. lisääntyneistä hakkuista, jotka samalla heikentävät luonnon monimuotoisuutta.

Sekä edellisten että nykyisen hallituksen riittämättömät toimet ja kustannustehokkaiksi todettujen toimien peruminen lisäävät tulevaisuuden kustannuksia. Tämä jättää nuorille ja tuleville sukupolville kohtuuttoman ja raskaan hiilivelkataakan.

Toimettomuus ilmaston ja ympäristön saralla on myös turvallisuusuhka, kuten Maailman talousfoorumin riskianalyysistä käy ilmi. Äärimmäiset sääilmiöt ja toisiinsa kietoutuvat ympäristökatastrofit horjuttavat erityisesti hauraita yhteiskuntia. Raaka-ainepula, pölyttäjäkato ja vesivarojen ehtyminen uhkaavat laajasti sekä ruokaturvaa että energiantuotantoa, mikä voi johtaa yhteiskunnalliseen epävakauteen. Ilmaston kuumeneminen on tunnistettu turvallisuusuhaksi myös Suomessa. Suomen sisäisen turvallisuuden selonteko tunnistaa ilmaston kuumenemisen ja luontokadon kytköksen vakavien ja laajojen häiriöiden yleistymiseen. Tämä näkökulma tulisi paremmin huomioida myös selonteossa.

Suomen rooli kansainvälisesti

Kokonaisuudessaan Agenda2030 -toimintaohjelma kärsii rahoituksen puutteesta: sen toteuttamisesta uupuu vuosittain noin 4 biljoonaa dollaria. Kansainvälistä julkista rahoitusta tulee lisätä, ja Suomen tulee kantaa tässä vastuunsa.

Selonteossa todetaan, että Suomi kuuluu sekä EU:ssa että YK:ssa kunnianhimoista ilmastodiplomatiaa ajavien maiden joukkoon. Suomen nykyinen hallitus on kuitenkin leikannut kansainvälistä ilmastorahoitusta tuntuvasti. Suomi leikkasi rahoitustaan vihreään

ilmastorahastoon 40 miljoonalla eurolla, kun rahoituksen määrää tulisi päinvastoin nostaa reippaasti. Suomi on myös leikannut yli miljardin kehitysyhteistyörahoista, sekä lakkauttanut kokonaisia maaohjelmia.

Kansainvälinen ilmasto- ja kehitysyhteistyörahoitus on ratkaisevan tärkeää, jotta globaalin etelän maat voivat irtautua fossiilisista polttoaineista ja varautua ilmastokriisin vaikutuksiin. Suomella on sekä vastuu että mahdollisuus olla osa ratkaisua.

Suositukset jatkotyöhön

Yleisesti ottaen tarvitaan ylivaalikautista kestävän kehityksen politiikkaa. Agenda2030-toimien suurin haaste Orpon hallituksen aikana on, että ympäristörahoitusta on leikattu voimakkaasti edelliseen hallitukseen verrattuna (yksin luonnonsuojelussa noin 100 miljoonaa euroa vuodessa). Sitä tulee lisätä hallituskauden loppuvuosina ja ottaa huomioon myös seuraavan hallituksen kehyksiä valmisteltaessa.

Kestävän kehityksen instituutioita pitää vahvistaa. Hallitusohjelman lupaus "*Hallitus kehittää pääministerin johtamaa ilmastopolitiikan pyöreän pöydän mallia ja tuo luontopolitiikan osaksi pöytää"* ei ole toteutunut, mikä laskee työn poliittista statusta. Samaan aikaan on suunniteltu kestävyystyötä auttavien tiedepaneelien yhdistämistä ja alistamista VNK:n alle. Tämä heikentäisi niiden työn määrää, riippumattomuutta ja laatua.

Suomelta on puuttunut jo monta vuotta biodiversiteettistrategia, vaikka siitä säädetään luonnonsuojelulaissa. Siitä sekä vanhojen ja luonnontilaisten metsien suojelusta tulee tehdä päätös kiireesti.

Ilmastotavoitteiden ja hiilinielujen turvaamisesta tulisi tehdä tarvittavat lisäpäätökset kevään puoliväliriihessä.

Jatkotyössä tulee myös ottaa nykyistä paremmin huomioon Suomen tuotannon ja kulutuksen globaalit vaikutukset ja niiden haitallisten seurausten minimoiminen. Kansallisella tasolla tulee selvittää entistä tarkemmin esimerkiksi tuontiraaka-aineiden ympäristövaikutuksia niiden koko arvoketjun varrelta.

Lisätietoja

- Ilmastoasiantuntija Edda Sundström, puhelin 044 4914 269, edda.sundstrom@sll.fi
- Toiminnanjohtaja Tapani Veistola, puhelin 0400 615 530, tapani.veistola@sll.fi